

PREDJAMSKI GRAD

Na današnjem tehniškem dnevu boš spoznal največji jamski grad na svetu, vpisan v Guinnessovo knjigo rekordov - Predjamski grad.

Tvoja naloga je, da prebereš besedilo o gradu in na koncu rešiš kviz.

Pa začni.

1. Geografski opis:

Nedaleč od Postojnske jame, pri idilični vasici Predjama v skrajnem severozahodnem kotu Postojnske kotline, visoko v steni leži Predjamski grad. Slikovit, mogočen, izzivalen, skrivnosten in neosvojljiv grad je vpet v navpično, 123 metrov visoko steno, kjer kraljuje že skoraj 800 let. Njegovo podobo dopolnjuje potok Lokva, ki globoko pod gradom ponikne v podzemlje. Rovi potekajo v več nadstropjih, povezuje pa jih vrsta brezen. Celoten podzemski sistem je dolg okoli 6,5 km in je deloma urejen za turistični ogled.

2. Zgodovinski opis:

Zgodovina Predjamskega gradu sega daleč v preteklost, saj so ga v prvi obliki pozidali že v 12. stoletju. Prvi ohranjeni zapisi o njem so iz druge polovice 13. stoletja (leta 1274), ko so prvotni grad v velikanski duplini pod naravnim skalnim obokom visoko v steni sezidali oglejski patriarhi. Težko dostopen grad je kasneje dozidala in preoblikovala družina Luegg, imenovana tudi vitezi Predjamski.

- 1) https://www.youtube.com/watch?v=ll1mT_tDC0k

3. Legenda:

Najbolj znani prebivalec Predjamskega gradu, Erazem, je živel v drugi polovici 15. stoletja v nedokončanem srednjeveškem gradu. Tedaj je imel grad še bolj izrazito obrambno nalogo. Bivanje v njem ni bilo izrazito prijetno – bilo pa je varno. No, Erazmu niti to ni pomagalo. V 13 bojih med avstrijskim cesarjem Friderikom III. in ogrskim kraljem Matijo Korvinom (slovenski kralj Matjaž) je samosvoji in ponosni Erazem podpiral slednjega. Ko je cesar dal obglaviti njegovega prijatelja, se je Erazem zapletel v prepir s cesarjevim sorodnikom in ga ubil. Pred oblastnikovo togoto, pred plačanimi zasledovalci, se je zatekel v Predjamski grad in cesarja le še bolj jezil z roparskimi napadi na trgovske karavane. Tržaški glavar Gašper Ravbar je dobil od cesarja nalogo, da ga ujame. Po legendi ga je v globokem snegu s svojimi podrepniki tudi izsledil. Oblegali so ga leto in dan, s katapulti vanj metali kamnite krogle in hirali spodaj od nemoči in jeze, ko jim je Erazem ponujal pečenega vola in sveže nabrane češnje. Šele s pomočjo prodane duše, izdajalskega služabnika, pohlepnega zlatnikov in veljave v cesarski družini, se je Ravbarju posrečilo premagati Erazma. Ko se je Erazem odpravil, kot piše Valvasor, »tja, kamor niti turški sultan ne more iti po svojem odposlancu«, je služabnik posvetil z lučjo, ki je morilski krogli pokazala smer in takrat (leta 1484) so kamni, ki so se vsuli po zadetku krogle, pokončali roparskega viteza.

Erazem naj bi bil pokopan na trgu v Predjami zraven cerkvice Marije Sedem žalosti iz 15. stoletja, ki je danes z restavriranimi freskami eden lepših primerov poznogotske arhitekture na Slovenskem. Na njegovem grobu raste ogromna lipa. Legenda pravi, da jo je tja zasadilo Erazmovo dekle v njegov spomin.

Po Erazmovi smrti njegova družina ni imela več pravice do gradu – Friderik III. ga je dal družini Obernburg. Četrto stoletja kasneje je grad padel v roke družine Purgstall. V času njenega vladanja je bil velik del gradu uničen v potresu.

Valvasorjeva upodobitev Predjamskega gradu

Leta 1567 je dal nadvojvoda Karel Predjamo v najem baronu Janezu Cobenzlu, ki je grad kasneje odkupil, ga dozidal, preuredil ter zgradil renesančno poslopje, stisnjeno ob navpično steno pod jamskim gradom. V tem času je bil zazidan tudi podzemni prehod, ki je povezoval grad z občino Vipavo (»zahvaljujoč« preходу so tatovi kradli dragocene predmete iz gradu). V takšni obliki se je grad obdržal do danes.

Leta 1810 je Predjamo podedoval grof Mihael Coronini-Cronberg, od leta 1846 do konca druge svetovne vojne pa je bil grad last rodbine Windischgrätz.

Leta 1944 so grad prevzeli partizani, ki so v njem ustvarili svoj sedež in prostor za tiskanje. Po vojni je jugoslovanska vlada nacionalizirala stavbo in jo je spremenila v muzej, ki je odprt še danes, v njem pa je prikazano srednjeveško življenje graščakov in arheološka zbirka s predmeti, ki so jih našli v predjamskih podzemnih sistemih in pričajo o navzočnosti človeka vse od neolitika.

- 2) <https://www.youtube.com/watch?v=HrOSZYPfTz0>
- 3) <https://www.rtv slo.si/zabava-in-slog/ture-avanture/po-sloveniji/video-predjamski-grad-lani-sprejel-kar-200-000-obiskovalcev/419914>

4. Sprehod po gradu

S ploščadi pred gradom vstopiš čez dvizni most v velbano vežo mimo stražarskih prostorov (poimenovanje prostorov je v skladu z njihovo namembnostjo in historičnim izročilom) na desni k stopnicam v višja nadstropja ali na dvorišče, kjer je narejen konjski privez.

Slika 1: Pritličje gradu. (Vir: Gaiser, M., 2013)

Slika 2: 1. nadstropje gradu. (Vir: Gaiser, M., 2013)

Pot vodi po stopnicah, nadstropje višje, v prostor, kjer so predstavljeni portreti lastnikov in njihovi grbi – **renesančni salon**. Po stopnicah nadaljuješ na **podstrešje**, ki je v preteklosti imelo predvsem obrambni značaj. Od tod se je na sovražnika usipalo kamenje, pljuskala vrela voda in polivala kuhana smola. Tu je tudi stražarsko ležišče. Spustiš se nadstropje niže in se po **ganku** prek notranjega **dviznega mostu** sprehodiš do prostora, ki so mu še konec 19. stoletja rekli **sodna soba**, in dalje v triogelni prostor, ki so ga imenovali **mučilnica**, iz katerega se vidi v del naravne votline, ki je služila za **ječo**. Iz votline so lestve ali strme stopnice vodile v višje prostore. Na levi ob stopnišču je srednja dvorana – **jedilnica**, iz katere je vhod v višje nadstropje, v **kaminato**. Na koncu jedilnice je srednjeveška **kuhinja** z odprtim ognjiščem.

Jedilnica

Brezno sredi kuhinje je morda omogočalo prehod bodisi v **konjski hlev** ali pa le do obrambnega mota pri vhodu sredi pečine.

Mučilnica za jetnike

Gank

Pot vodi naprej v predprostor tretjega nadstropja in skozi mali prostor molilnice v ogrevano sobo, ki so ji konec 19. stoletja rekli **knežja soba** – najudobnejši in najvarnejši prostor za grajsko gospodo. Tu se je sedelo, klepetalo, počivalo, ljubilo in tudi grešilo. Ob **molilnici** je **grajska kapela** s klopmi in lepo srednjeveško pieta. Zraven kapele je imel **sobo grajski kaplan**. V njej je molil, pisal grajsko kroniko in spal. V kotu kaplanove sobe je izhod do obzidanega izlivnega nosu, ki je varoval srednjeveški glavni vhod v grad.

Na tej etaži se sprehodiš do **razgledne terase**, s pogledom na vas. Skrajni izpostavljeni prizidek je tisti nesrečni prostor, kjer naj bi Erazma dosegla usodna kroglja.

Nad teraso je še **jama** – naravni rov vas pripelje do drugega lepega razgledišča, **belvedera** in obrambnega mesta sredi stene.

Pot ogleda se nadaljuje v četrto nadstropje gradu, ki je bilo namenjeno bolj gostom in poslom. Tu je pokrita **opazovalnica** z izjemnim pogledom na okolico gradu, v vmesnem hodniku je zvonček, potem vhodna obsežnejša podstreha, kjer je bila verjetno **izba**, spalni in bivalni prostor za grajsko posadko. Ena nad drugo sta ob istem predprostoru še dve **sobi za goste**, kjer pripravljajo muzejske predstavitve.

Slika 3: 2. nadstropje gradu. (Vir: Gaiser, M.,2013)

Slika 4: 3. nadstropje gradu. (Vir: Gaiser, M., 2013)

V nadaljevanju gre pot prek rekonstruiranega dviznega mostu v jamski del gradu, od koder vodi **podzemni rov** v svobodo, vse do sončne Vipave, dežele češenj.

Jamski del gradu

Viteška dvorana

Po stopnicah se vračaš mimo kaminate in jedilnice do drugega nadstropja, mimo kamnite posode za vodo v **viteško dvorano**. Od tod sta dosegljiva še dva zanimiva prostora: **arhiv** za družinske listine in **prostor za lovske pse**, nizko pod skalnim spodmolom. Sila pomembno, rekli bi izrazito moško nadstropje. V teh prostorih ženske res niso imele kaj početi.

Čisto spodaj, v pritličju pod temi prostori, je bila samo še **grajska klet**, **shramba za živila** in po hodniku naprej **predprostor**, morda namenjen umrlim.

4) <https://www.youtube.com/watch?v=Ocq6ovO--KY&t=69s>

5) <https://www.postojnska-jama.eu/sl/predjamski-grad/>